

A Báji-Patay ház

Szilágyi Eszter

Nyíregyházi Főiskola, Bölcsészettudományi és Művészeti Kar

Képi ábrázolás Ba, II. évfolyam

Dr. Jankáné dr. habil. Puskás Bernadett, PhD., főiskolai tanár

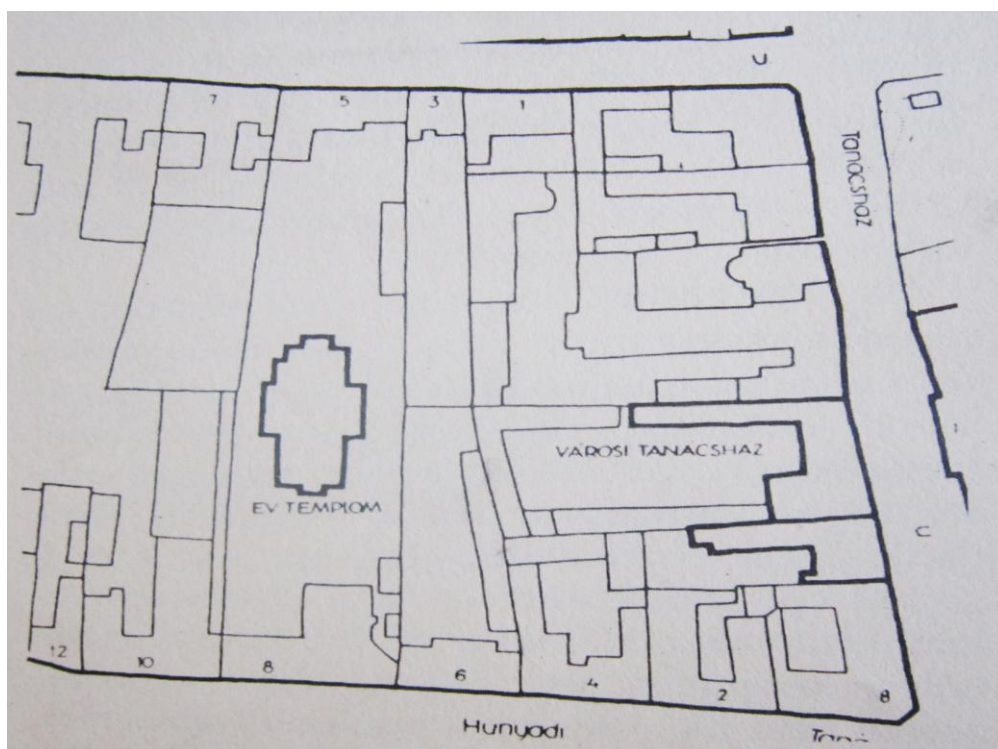

2012.

1. Bevezetés

A miskolci Hunyadi utca 6. szám alatt álló Báji-Patay ház, vagy más néven a Szathmáry-Patay kúria első pillantásra visszafogott és szerény építmény, mégis kivételes figyelemre érdemes, hisz komoly múltra tekint vissza és sajátos, érdekes történettel rendelkezik. A XIX. század elejétől átvészelve a különböző városi és tulajdonosváltási történéseket, ma Miskolc városának legszebb műemlékei közé tartozik.¹ Érdeklődésem úgy irányult rá, hogy néhány évig magam is lakója voltam, izgatott múltja, építésének története, azonban kifejezetten ezt az épületet vizsgáló monográfiával, vagy tanulmánnyal nem találkoztam.

A Hunyadi János utca az egész belvárost átszelő, a Bajcsy-Zsilinszky úttól induló Széchenyi utca folytatása. A Széchenyi, más néven „sétáló” utcának nevezett szakasz jellege többnyire mellőzi a modern építészet megoldásait, főképp klasszicista, barokk, neobarokk épületek sorakoznak itt egymás után, néhol-néhol romantikus vonásokkal

1. A Hunyadi utca, Kis-Hunyadi utca és Tanácsháztéri épületek helyszínrajza az 1960-as évekből. (Forrás: Dobrossy István: Miskolc Írásban és képekben I.)

¹ A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, Miskolci Műemléklista, azonosító: 2947, helyrajzi szám: 4., törzsszám: 860. http://www.miskolc.koh7.hu/02_muemlek/mlek01.html letöltés ideje: 2012.dec.1.

egyetemben. Miskolc belvárosának lakóház-építészete főleg a praktikum és a mindennapi élet kiegyensúlyozott értékrendjét hangsúlyozta klasszicista vonásaival. Noha léptékei nem hasonlíthatók össze más országok, például Anglia vagy Franciaország építőművészetével, mégis valamiféle európai szellemiségű, reformkori idillt sugároznak Miskolc „centrumának” régebbi korokból származó házai. A klasszicizmus egyszerűbb polgári, középnemesei villák, lakóházak, kúriák és természetesen, a korszak kívánalmainak megfelelően, középületek, kulturális létesítmények építését helyezte előtérbe. Ennek a stílusnak és szellemi és kulturális áramlatnak köszönhetően alakulhatott ki az 1897-es évtől már villamosok által átszelt, a XIX. századhoz méltó Fő utca. A Széchenyi és a Hunyadi utca is része annak a hosszú, 12 kilométeres, kilenc utcából összekapcsolódó, szinte egyenes vonalú szakasznak, ami a várost metszi.

Miskolc szempontjából az elnevezés tekintetében egy helyi sajátos gyakorlatot figyelhetünk meg. Ugyanis a tárgyalt háztömb másik oldalán fut egy rövidke párhuzamos utca, melynek elnevezése Kis-Hunyadi utca. Értelemszerűen a másik utcát Nagy-Hunyadi utcának emlegették nagyon sokáig, ám mára már lekopott a jelző. Viszont a levéltári, szakirodalmi kutatás szempontjából megnehezítette a keresését, hisz jó pár tévedés adódott a nagyon hasonló elnevezésekből.

1.1 A környék története

Az 1800-as években Miskolc rendezett tanácsú mezőváros státuszban állt. A környék meghatározó, fejlett központjának számított. A legtöbb nagy fontossággal bíró középületet, így a Megyeházát, a Városházát a XIX. század elején, a Báji-Patay házzal hasonló időpontban építették, nem beszélve a Miskolci Nemzeti Színházról, ami első magyarországi kőszínházként páratlan emléket állított az akkori helyi városépítészetnek és fejlettségnek.² A pezsgő városi életnek és növekvő életszínvonalnak köszönhetően Miskolc városa vonzotta a polgári, köznemesi, nemesi családokat. A Hunyadi János nevezetű utca a város végét jelentette az akkori virágzó időkben, szimbolizálva a

² Építési dátumok: Megyeháza: 1826, Városháza: 1870, Színház: 1857 DOBROSSY ISTVÁN: *Miskolc írásban és képekben* 1/1. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár, Miskolc. 1994, 35–41. old. ISBN 963-9311-49-9

Diósgyőr felé vezető országút kezdetét. Manapság is érezhető ez a fajta láthatatlan határvonal, amely révén az utca elválasztója lesz a hangulatos belváros és a romosabb, már bérházakkal tűzdelt külső környezetnek.

Maga az utcaszakasz az 1700-as években kezdett kiépülni, annak köszönhetően, hogy itt helyezkedett el a neves Bükk család tulajdonában álló vízimalom, valamint a család kúriája is.³ Manapság már egyik építménynek sem fedezhető fel nyomai. Viszont számos más fennmaradt szép épülettel rendelkezik az utca azóta is. A város közel száz műemléke közül pontosan hat darab védelmet élvező kapcsolódik a Hunyadi utcához.⁴ Sőt, egy-egy Miskolchoz köthető híres személy is választotta lakhelyéül a mai Tizeshonvéd utcáig futó szakaszt.

2. A miskolci Belvárosi Evangélikus templom,
Hunyadi utca 8. (Luther udvar)

A környékbeli neves épületek mellett, a Báji-Patay ház közvetlen szomszédságában, a Hunyadi utca 8. számhoz tartozó telkén a belvárosi Evangélikus templom magasodik, ugyan történelmi okokból nem közvetlenül az utcafronton, hanem a Luther-udvarban helyezkedik el, mégis látványosan kitűnik az udvarból a közel 60 méteres összmagasságú, már 1864-ben készült templomtorony.⁵ Az evangélikusok belvárosi gyülekezetének székhelyét, aminek építésébe még a XVIII. század végén, egészen pontosan 1789-ben kezdtek bele, kitűnően láthatjuk a Báji-Patay kúria hátsó

³ DOBROSSY i. m. A szerző idéz egy XIX. századi naplórótól, hogy akkoriban hogyan nézett ki az utca: „újra előttem van a rengetegül hosszú Nagy-Hunyad... előttem áll a már rendes palotává vedlett Szathmáry- Király-féle magna curia.” A könyv még említést tesz arról, hogy a ház a „Bakos-féle” telken épült, ám erről több információt nem találtam.

⁴ Evangélikus templom - Hunyadi u. 8.; Lévy-ház - Hunyadi. u. 4.; Lichtenstein-palota - Hunyadi u. 5.; Peszkár ház - Hunyadi u. 10. ; Déryné-Széppataki Róza lakóháza - Hunyadi u. 52.; Báji-Patay ház - Hunyadi u. 6.

⁵ DR. PROF. VÉGVÁRI LAJOS: „200 éves a miskolci evangélikus templom.” *Csobogó Magazin*, 1997 (I. évf.) december; 6. szám., 4-5.

részének ablakaiból. Ugyanis a két telek csupán egyetlenegy fallal határolódik el a Fráter György Katolikus Gimnázium és Kollégium részeitől, aminek tagja a vizsgált kúria. Az evangélikus templom, épp ahogy a szomszédos telken álló általam kutatott lakóház is, több szakaszban épült, ez eredményezte, hogy a görögkereszt alaprajzú szakrális építmény szintén tartalmaz késő barokk részleteket, például a templomhajó oldalfalai, ám az 1817-es villámcsapást követő átépítés során épült karzatok, csehsüveg-boltozatos mennyezete révén és az 1865-ben befejezett homlokzati felújításnak köszönhetően mégis inkább historizálónak mondható, amihez igazodott az 1941-es festés és díszítés.⁶ Szintén az evangélikusoké a 10. szám alatt álló, háromszintes, pazar, zárt homlokzatú, romantikus stílusú lelkészszéki hivatal, más néven a Peszkár-ház.

A Báji-Patay háztól közvetlenül jobbra a Hunyadi János utca 4. számhoz tartozó telken foglal helyet az a XVIII. század végén emelt szomszédos lakóépület, mely egy tehetséges és jelentős miskolci költőnek, Lévay Józsefnek (1825-1918) adott otthont. Sok átépítésen esett át a ház, lebontották az egyik szárnyát, majd a XIX. század első harmadában Kun János miskolci építész (1775-1828) végezte el az alsó szinten boltozatos, míg a felső szinten síkmennyezetes ház felújítását. Az egyemeletes, viszonylag egyszerűbb homlokzatú házon emléktábla is jelzi a híres lakókat, hisz nemcsak Lévay, de a XX. század meghatározó grafikusművésze, Szalay Lajos (1909-1995) is lakott e házban 1988-tól haláláig az önkormányzat adományának köszönhetően. Nem messze Lévay lakásától, a 12. szám alatti „Petró-háznak” nevezett épületben pedig állandó kiállítóhelyiséget kaphattak Szalay munkái.⁷

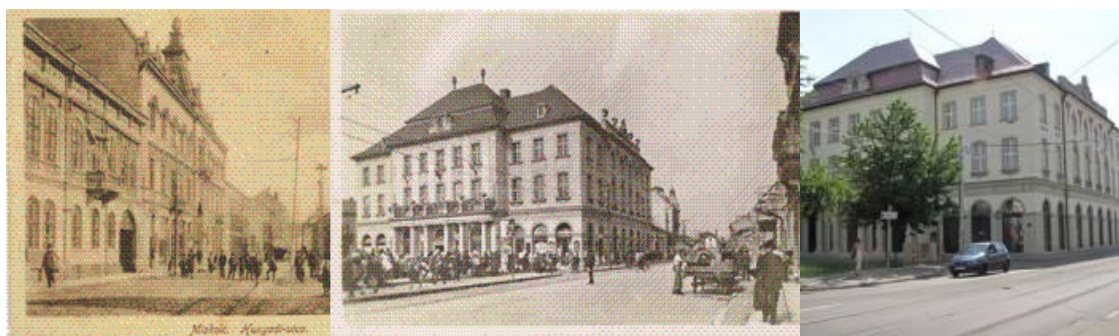
A Városház tér és a Hunyadi utca sarkán állnak ezen kívül a Városháza összetett épületegyüttesének egységei. Korábban a 2. szám alatti ingatlanon egy romos, földszintes lak húzódott, ami a Városháza 2010-2012-es bővítése során elbontásra került, és helyébe a klasszicista középület kiegészítése gyanánt épült meg a modern stílusú, szögletes toronnyal zárt igényes építmény. A Báji-Patay házzal szemközti oldalon is nevezetes háztömb húzódik. Az 1912-es kivitelezésű Lichtenstein-palotához

⁶ Uott.

⁷ DOBRÍK ISTVÁN: „Szalay Lajos öröksége. Gondolatok a centenáriumi év kapcsán.” *Zempléni Múzsza*, IX. évfolyam 4. (36.) szám - 2009. tél 51-58. Ld. Miskolci Galéria, Városi Művészeti Múzeum (Petró-ház), Szalay Lajos Emlékszoba, Szakkönyvtár és Kutatóhely Állandó kiállítás Petró-ház. Kurátor: Dr. Dobrik István.

nem kisebb személy neve köthető, mint Hajós Alfrédé (1878-1955), aki sportteljesítménye mellett építészmnőkként is jeleskedett.⁸

Szintén ezen az oldalrészén, a Hunyadi utca 13. szám alatt a színművészet helyett a zeneművészet otthona emelkedik. A un. Bartók téren helyezkedik el ugyanis a nemrégiben teljes egészében felújított Zenepalota épülete, mely neobarokk stílusjegyekkel épült fel az 1927-es esztendőben. Wälder Gyula szombathelyi építész (1884-1944) tervezte a már említett Bükk-malom helyére a színvonalas alkotást, akinek híres, a barokkot idéző és annak elemeit újszerűen felhasználó munkái szinte egész Magyarországon feltűnnek. Külön érdekesség, hogy a korábban már élő és működő Zeneiskola az addig különböző helyeken szétszakított színvonalas oktatása 1908. május 1-jétől, nem messze, a mostani iskolával szemközti oldalon, azaz épp a Bági-Patay házban kapcsolódott össze egy fedél alatt.⁹

3. Bartók Bála Zeneművészeti Szakközépiskola - Miskolc Hunyadi utca 13. egykor és az 2010-es évekbeli felújítás után (régí képeslapon – balra, ill. jobbra)

Kissé távolabb, Diósgyőr felé haladva a Hunyadi u. 52. számú lakóházát találjuk, mely talán nem a kinézetével vált híressé, hanem azért, mert Déryné Széppataki Róza töltötte napjait a falai között. A földszintes, kissé rogyant, az 1800-as évek közepéből való ház földszintes, téglalap alaprajzú, emléktábla díszíti.

⁸ Ld. DR. VÁCZI PIROSKA 2008 kutatásai a Weindlich palotával kapcsolatban.

⁹ Bartók Bála Zeneművészeti Intézet Története (Rövid említés, mivel az intézet számára ez egy ideiglenes megoldásnak számított) <http://www.uni-miskolc.hu/~tortenet3.html> bbziweb/tortenet/ letöltés ideje: 2012-12-01

2. A ház története

2.1. Az első építkezési szakasz: a Szathmáry Király kúria

Az építkezés az akkori város külső részén, 1808-ban kezdődött Szathmáry Király I. József (1751-1819) kezdeményezésére. A késő barokk alapokkal emelt épület kezdetben földszintes volt, építése 1811-ig tartott. Téglány alaprajzzal rendelkezett ekkor a ház, amit két részre bontott a kocsibejáró. Az épület alatt ekkor készült a pincézet is, mely pontosan akkora alapterülettel rendelkezett, mint maga a lakott belső tér akkoriban. A pinceszintre két különböző lépcsős lejárát vezetett, amely a mai napig fennmaradt. A déli, utcafronti homlokzat lábazati részén pedig négy szellőzőnyílás utal a ház alatt húzódó szintre. A ház legkorábbi formáját eredeti állapotában ez az alagsori épületrész őrizte meg. A boltíves kialakítású, sok fallal tagolt pince magassága körülbelül 2,12 méter. A késő barokk korból maradt a kocsibejáró kosáríves kőkerete is.

4. A Báji-Patay ház pincéjének részlete (Saját felvétel, 2012. augusztus)

A XIX. század elejéről semmilyen dokumentum nem maradt fenn, amely alapján rekonstruálható lehetne az akkori kúria kinézete, aránya. Homlokzatának kivitelezése, teljes befejezése Klíer (Klir) Vencel építőmester (1745-1809) tervei alapján jóval későbbre tolódott, 1822-ben fejezték be immár klasszicista felfogásban a felület építészeti dekorálását. A mester 33 éven át tartó munkássága alatt rengeteg kúrián hagyta ott keze nyomát. Feljegyzésekből tudható, hogy cseh származású építész lévén,

az építkezéseknél nemzetiségének és kapcsolatainak megfelelően cseh építőmunkásokkal és segédmunkásokkal kivitelezte a munkálatokat.¹⁰ Klíer Vencel több utazást tett Európa szerte, többek között Franciaországban is járt, hogy jobban elsajátíthassa a „fejlettebb” klasszicista stílust, és átemelje a kiegyensúlyozott formavilágot.¹¹ Első munkájának feljegyzése az 1782-es évhez kapcsolódik. Saját lakóháza, ami a Klíer-kúria nevet viseli, ma is áll a Szemere utca 14. szám alatt, mint műemlék.¹² Emellett híresebb munkái közt említhető a sajószentpéteri római katolikus templom, az Egry-Szepessy kastély (1790-1801) Nyékládházán, valamint a Hermann Ottó Múzeum Papszer utcai épülete.

5. Szathmáry Király I. József portréja (Festette Szathmáry Király I. Pál olaj,- vászon.) Sárospatak, Református Kollégium Gyűjteménye

2.2. A ház első építtetői, birtokosai

A Szathmáry Király család, melyből a kúria építkezéseit elindító Szathmáry Király I. József (1751-1819) származott, Észak-Magyarország jeles

¹⁰ MARJALAKI KISS LAJOS: „Klíer Vencel miskolci munkássága”, *Borsodi Szemle*. 3. évf. (1959.) 1. sz. 62-63. p.; Uő: „Újabb adatok az első miskolci építésről, Klíer Vencelről”, *Borsodi Szemle*. 4. évf. (1960) 4. sz. 313-314. p.

¹¹ SPÓNER PÉTER: *Egy mezőváros céhes ipara a városi jegyzőkönyvek tükrében. Miskolc céhes története (1761-1848)* (Értekezés a doktori Ph.D fokozatmegszerzése érdekében) Debreceni Egyetem. Debrecen 2011, 25. A szerző az akkori mezővárosok magisztrátusában helyet foglaló személyeket vizsgálja. Megállapítása szerint a tanácsnokok legnagyobb számban kőművesek, mivel az ő rétegük képezi a városi iparos társadalmának elitjét. Klíer Vencelt külön említi, mert ő nagyon hosszú ideig volt a tanács tagja, majd megemlíti építőmesteri tevékenységét.

¹² A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal honlapja alapján összeállított Miskolci Műemléklista Lakóház Klíer-ház Szemere u. 14 Helyrajzi szám: 8486. http://www.miskolc.koh7.hu/02_muemlek/mlek01.html letöltés ideje: 2012.dec.1.

középnemesi dinasztiái közé sorolható. Főleg Borsod és Gömör vármegyékben a XVII. századtól nagy jelentőséggel bírtak kulturális, politikai és gazdasági szintén is. Első ismert ősök Király György váradi várkapitány volt.¹³ Fia, Albert, aki híres hadvezérként szolgált Báthory Zsigmond, majd Rudolf oldalán, 1596-ban Szatmár városát szabadította fel a török elnyomás alól. A nagymértékben a katonai sikerei lévén érvényesülő család tehát jutalmazás okán, adományként kapta a szatmári birtokot s vele a kitüntető, elismerő családi melléknevet, mindez megalapozta a további századokban a família életszínvonalát. Leszármazottjaik között akadtak további szép pályát befutott személyek. Többek között Szathmáry Király Ádám (1692-1752) II. Rákóczi Ferenc apródja és bizalmasaként szerepel a feljegyzésekben, aki a fejedelem bujdosása idején elkísérte őt Lengyelországba és Franciaországba, minderről pedig szorgalmasan naplót vezetett 1711-1717 között.¹⁴ Szathmáry Király György is világlátott, híres személyiség volt. Az irodalom terén vált ismertté, több évig Angliában tartózkodott, ahol a méhészetre felé fordult figyelme. „Angliai méhes kert” címmel fordította magyarra az első méhészeti szakkönyvet, amivel elősegítette a magyar méhészet fejlődését. Az ő munkássága révén Hangács a „magyar méhészet bölcsőjének” tekinthető, a város tisztelete jeléül róla nevezte el múzeumát. A Sárospataki Református Kollégium világi főgondnoka szerepét is Szathmáry Király György töltötte be, az irodalmi ágat erősítve a családban megírta 1770-ben az iskola történetét.¹⁵ Szathmáry Király I. Pál - festőművészként - megörököltette családtagjait, így a mai napig is őrzik Sárospatakon György, József és Pál portréját is. A család eredetileg inkább a mai Felsőzsolcához volt köthető.

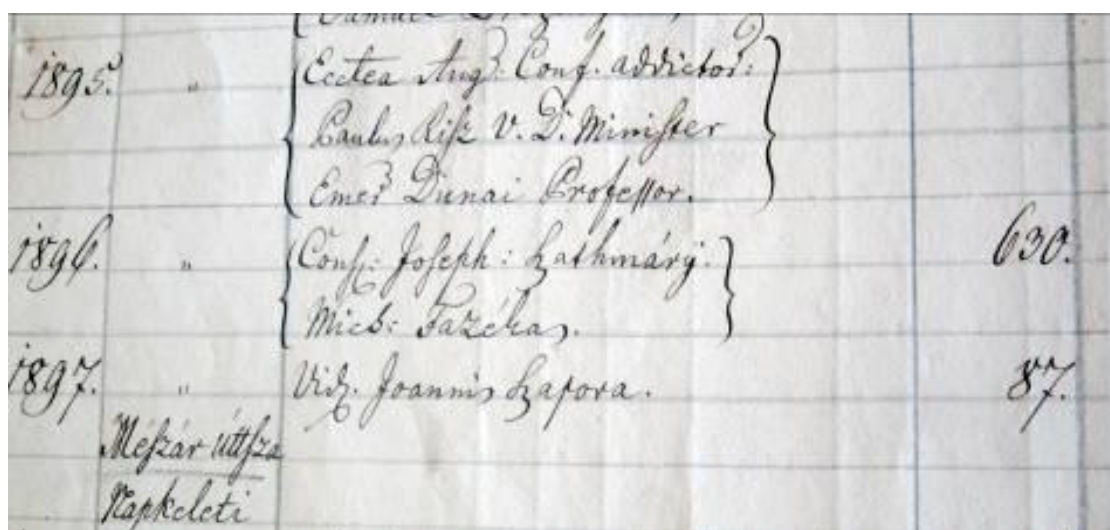
¹³ ESZLÁRI EDIT: „A Szathmáry Király család politikája a XII-XIX. században.” *Örökség*, 2004/1. (Felsőzsolca), 28-30. A történelmi, és politikai szemszögből vizsgált személyek közül csak néhány fontosabbat emeltem ki, a családtörténetet tömör összefoglalása érdekében.

¹⁴ *Szathmári Király Ádám Napló-könyve 1711-1717. Esztendőkből II. Rákóczi fejedelem bujdosásáról.* Pest, 1866. (Rákóczi-Tár. Szerkeszti THALY KÁLMÁN. I. 233-420. l.; eredeti kézirata 1711. március 3-tól 1713. decz. 31-ig a m. n. múzeumban, 8-rét 61 levél, Thaly Kálmán ajándéka.

¹⁵ A Sárospataki Református Kollégium Szathmáry Király György Egyháztörténeti Múzeuma Hangács (Š Laki-Lukács László, 2002.)

http://www.patakarchiv.hu/crbst_21.html letöltés ideje: 2012. 12. 03.

Az először földszintes miskolci kúria első tulajdonosa, Szathmáry Király I. József 1819-es halálát követően először fia, II. József királyi tanácsos, Borsod és Szabolcs vármegye későbbi ispánja örökölte. A ház nagyon sokáig hivatalos formában Szathmáry Király II. József tulajdonát képezte, ahogyan ez feljegyzésre került a Miskolc Városának telekkönyvében. Majd a gyakorlatban mégis testvére, Szathmáry Király III. Pál (1811-1879) kezelte a tulajdont, aki Torna megye főispáni címét viselte, de nagyobb részét Felsőzsolcán élt családjával.¹⁶ A miskolci kúria is így került az ő birtokukba. Szinte a második legnagyobb családnak számítottak a Vay család mellett, ez abból is megállapítható, hogy Felső - és Alsózsolca a „Szathmáry Zsolca”, illetve a „Vay Zsolca” nevet viselte sokáig.¹⁷ Szathmáry Király Pálné Platthy Ida (1826-1898) szívügyének tartotta a karitatív tevékenységek végzését, valamint a kialakuló nőmozgalom, nőnevelés, nőképzés pártolását.¹⁸ Platthy Idát megtisztelően Felsőzsolca nagyasszonyának nevezték, és később lányát is illették eme kifejezéssel, mint Miskolc Nagyasszonyát. A kiegyezés után kastélykertjükben növénytermesztéssel foglalkoztak, aminek a vizsgált miskolci ház szempontjából is lesz szerepe.

6. A BAZ megyei Levéltár Miskolci Telekkönyvének részlete (Saját felvétel)

¹⁶ Pontos feljegyzés nem található, hogy mikortól került József testvérenek családjához a ház. Sőt több forrásban pontatlanul Szathmáry Király József lányának vélik Annát.

¹⁷ DOBROSSY i. m.

¹⁸ ZSÍROS SÁNDOR: „Birtokos nemesek Felsőzsolca újkori történelmében”. Felsőzsolcai Honismereti Cikkek. METESZ B.A.Z megyei Egyesületi Szövetsége Abaúji-Borsodi- Gömöri-Zempléni Műszaki Gazdasági Élet című folyóirata. XLII. évf. (1997. Főszerkesztő: Dr. Kálmán András) 3-4.sz /3-17., 6.

2.3. A második építkezési szakasz

A családi egyik ágának bemutatása után visszatérhetünk a kúria igencsak eseményekben bővelkedő történetéhez. Az 1867-ben Miskolc vezetősége a városban történő építési szabályok betarthatósága érdekében két részre „bontotta” a várost, így alakult ki a külváros és belváros, melynek belső határrészét képezte a Hunyadi utca.¹⁹ Kettéválasztásának előzményét a különböző katasztrófák (tűzvész, árvíz, földrengés) szolgáltatták. A külvárosra enyhébb építési szabályok voltak érvényben. Mégis egy tragikus esemény kárt okozott az egész belvárosban és a határán álló, általam vizsgált építményben. 1878. augusztus 30-án ugyanis egész Észak-Magyarországon hatalmas károkat okozó súlyos felhőszakadás söpört végig, ami nem kímélte Egert, Tállyát, Golopot, Mádot, sőt Miskolcot sem. Mivel az akkori árvízkészültség nem volt megfelelő, a nagy területet maga alá gyűrő víztömeg a Bükk hegységből lezúdulva a város kedves kis patakjait (Szinva, Pece) rendkívüli módon felduzzasztotta. A főleg belvárosi területeket érintő patakok elárasztották az utcákat és tönkretették a vagyonosabbak és szegényebbek hajlékait egyaránt. Valahol az akkori tudósítások szerint 4-6 méteres víz is tódult. Miskolcon 2182 ház pusztult el, valamint a város épületeinek fele megrongálódott, köztük a Báji-Patay ház is nagy károkat szenvedhetett. Ugyanis a Miskolcra és környékére szóló könyv felsorolja a kárt szenvedett utcákat,²⁰ és a 14 szakasznév között szerepel a Nagy-Hunyadi utca is, ám bővebb információt sajnos nem jegyeztek fel a károkkal kapcsolatban.²¹

¹⁹ DOBROSSY ISTVÁN: „Miskolc 19-20. századi városrendezési tervei és megvalósulásuk. *Hermann Ottó Múzeum Évkönyve*, 41. évf. (2002), 171-206., 173.: „A belváros a Zsolcai-kapunál kezdődött, a Búza tér nyugati oldalán emelt töltés mellett folytatódott, majd a Fazekas utcán a Városmajorig (ma: Tüzoltóság) tartott. A Major utca (ma: Dózsa György), a két Hunyad utca a Sárga fürdőig (ma: Hunyadi u. 21. sz.) jelentette a határt, majd a Papszer következett Mindszentig, innen a Csabai-kapu és a Szirma utcák következtek a Telegdy-fürdőig (ma: Szinvapark).

²⁰ *Miskolc és Borsod-Gömör-Kishont egyelőre egyesített vármegyei községek*. (Szerk. HALMAY BÉLA, LESZIH ANDOR). Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala. Budapest 1929.

²¹ Az árvízről többek között SOLTÉSZ NAGY KÁLMÁN polgármester is készített kiadványt (*Miskolc gyászja. 1878. augusztus 31. Emlékkönyv*. Szinay és Társa: Miskolcz, 1879.), amihez kapcsolódott Szinay István több fotó illusztrációja is. Sőt, ennek köszönhetően született meg az első közismert festmény a városról Telepy György jóvoltából.

1879-ben, a családfő Szathmáry Király II. Pál halála után egyedüli leánygyermek, Szathmáry Király Anna (1862-1944) örökölte a miskolci kúriát, aki ebben a nehéz időszakban anyjával özvegy Szathmáry Király Pálné Idával (1826-1898) közösen birtokolta és vette gondjaiba.

A 19. század végén az árvíznek köszönhetően is történt, hogy még egy szint épült kúria földszintjére, ezáltal épülete beleolvadt a szomszédos emeletes házak sorába és ezentúl a „magna curia” nevet viselte. Az építkezésről elméletben készülnie kellett dokumentációnak, mivel 1867-től a főbírához benyújtott építkezési engedély elengedhetetlen részét kellett, hogy képezze a műszaki dokumentáció, ám ez nem volt megtalálható a BAZ Megyei Levéltárban.²² Az emelet homlokzatának kialakítása a földszinthez igazodott klasszicista hangnemben, de jóval több díszítést kapott neobarokk jelleggel. A ház utcafronti része 1+3+1 tengelyes felosztásúvá vált. A klasszicista stílus emblemikus megoldását, a nagyszloprendre támaszkodó timpanont idézi az épület középrizalitjának kialakítása. A főpárkányon nyugvó, vízszintesen

7. Báji-Patay ház déli homlokzatának első szintű központi ikerablaka a felette húzódó díszítéssel és futó pilaszter korinthuszi fejezete (Saját felvétel, 2012. július)

²² DOBROSSY ISTVÁN: Miskolc 19-20. századi városrendezési tervei és megvalósulásuk. *Hermann Ottó Múzeum Évkönyve*, 41. évf. (2002) 173.o.

nyújtott timpanon egykor pontosan rímelt az alsó szint eredetileg meglévő ajtónyílásai, illetve a mai földszinti ablakok aediculák oromzataira, meghatározta azok arányait. Még egy helyen alakítottak ki ilyen formát, mégpedig a főkapu tengelyre illeszkedő félköríves lezárású ablak aediculájánál.

A XIX. század végi mesterek a középrizalitot három szakaszra tagolták, a középsőbe került a főbejárat. A szakaszolást gyönyörűen jelölte a kapu két oldalán álló, függőlegeseket képező négy, a szinteket átfogó, hosszú pilaszter, korinthuszi stílusúak fejezetekkel. Még két pilaszter fogta közre az épületet a két sarkánál. A kifinomult megmunkálású fejezetek szinte páratlanok voltak az utcában. A középrizalit három félköríves ablakán kívül kisebb pilaszterek fogták közre az első emeleti, kőkeretes ikerablakokat is. A fejezetek díszítése itt már változott, felbukkant az indák és kusza növények mértani rendjéből egy-egy női fejlet imitáló maszk, ami szinte észrevehetetlen első ránézésre. Az ablakok kőkerete felett szintén virágmintás díszítmény húzódott, majd a felette lévő szemöldökpárkány fölé ugyancsak indás, csigavonalas stukkódísz alakítottak ki. A főrizalit két - önmagában is díszes, aediculás kialakítású, - íves záródású ablakának szemöldökpárkánya fölé már egyszerűbb, ám a többi párkányhoz igazodó plasztikus dísz került.

A klasszicizmusra jellemzően a földszintet és emeletet övpárkány választotta el, s ez által inkább a vízszintes tagolást hangsúlyozta. Az emelet déli, utcai homlokzatának ez időbeli megoldásai mind a mai napig megmaradtak. A felső szint ablakkeretei még egy síkban voltak magával a falfelülettel, de a mai, beljebb eső, üvegezett ablakszárnyak fehér fakereteivel ellentétben sötét színt viseltek. Az alsó szint bejáratai is fából készültek, de ezek különböző színűek voltak festve. A kocsibejáró ajtaja díszesen faragott széles fakapuzat volt. Az északi, udvari homlokzat már kissé elhanyagoltabb

8. A B.-P. ház déli homlokzatának első szintű félköríves záródási ablakának részlete a timpanonos díszítéssel (Saját felvétel, 2012. július)

kialakítással készült el. A mai napig enyhén balra húzó középtengellyel és aszimmetrikus dísztelen ablaksorral rendelkezik. Egyetlen szakasz emlékeztet csupán az utcai oldal kivitelezésére, mégpedig a középső, majd 2 méterrel kiugró rizalit-jellegű szakasz háromszög-oromzatos lezárása, ami a timpanont idézi meg.

A hozzáépítés során a ház belsejében a szintek között eltérés keletkezett, ugyanis a belmagasság sokkal nagyobb lett az emeleten, néhol 6-7 méter, ám a falak a földszintiekhez hasonlóan vaskosak maradtak. Ez a magassági méretezés minden bizonnyal az 1879-ben, a rendezési terv részeként bevezetett szabály miatt adódhatott. Megszabták, hogy a földszintes házaknak el kell érniük az öt métert, az egy emeletes házaknak a tíz méter, a kétemeletes házaknak a tizennégy méteres magasságot. Parancsba szabták azt is, hogy a tetőszerkezetet cseréppel vagy bádoggal fedhetik.²³ A ház nyeregtetős szerkezete bádoglemezes fedést kapott. Ám a tetőzet igazából szinte észrevehetetlen, a villamos-pálya által szelt útszakaszról nem is látható, csak az utca túloldaláról fedezhető fel a ház alacsony tetőformája. Ezen és más szabályokat az 1878-os árvíz miatt határozták meg. A katasztrofális esemény egyébként előrelendítette a miskolci városépítészeti és új szempontok szerint vezette tovább a lakóházak kialakítását is.

2.4. A ház és birtokosai az átépítés követően: a Báji-Patay család

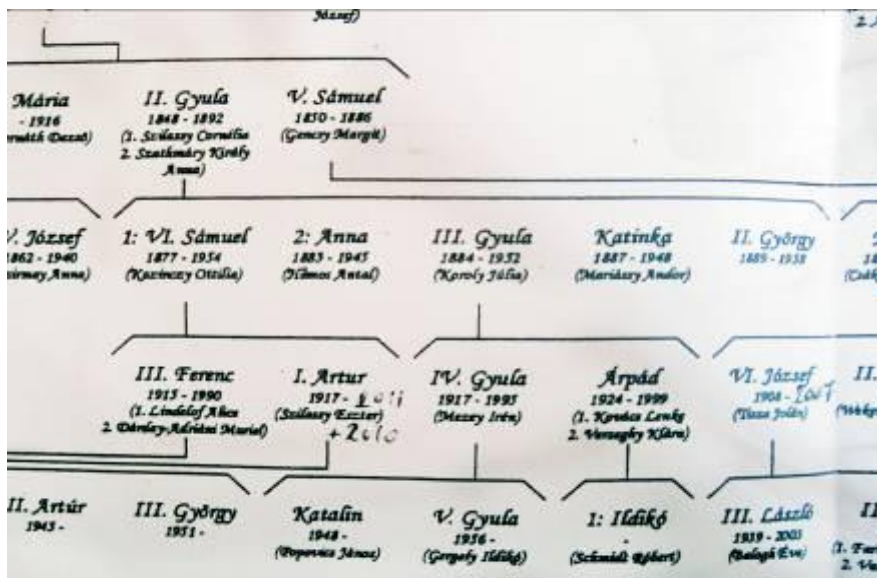
Az építkezést nemcsak a ház romossága, hanem bizonyára az is motiválta, hogy időközben az örökös Szathmáry Király Anna (1863-1944) 19 évesen feleségül ment a megözvegyült Báji-Patay Gyula (1848-1892) országgyűlési képviselőhöz. Így kapcsolódott a Báji-Patay elnevezés a házhoz a Szathmáry leszármazott házasodása révén.²⁴ Anna és Gyula házassága 1882-ben kötött. Az asszony az özvegy férfi mellett a „második feleség” címet viselte a 26 évesen elhunyt Szilassy Cornélia után, és

²³ DOBROSSY 2002 i. m. 177 .

²⁴ Feljegyzésekben, dokumentációkban nagyon sokáig Szathmáry-Patay kúriaként szerepelt, csupán a XX. századtól kezdődően kezdett a másik megnevezés érvényesülni, ma a hivatalos Műemléki megnevezése a Báji-Patay ház, azonban az épületen mostani funkciójának megfelelően a Szent Teréz Leánykollégium megnevezés szerepel.

a következő években négy gyermekkel ajándékozta meg a politikust. (Szilassy Cornéliától csak egy felnőtt kort élt gyermeke született a férfinak, IV. Sámuel.)

A Patay család eredendően zempléni eredetűnek tekinthető. Első nevezetesebb ősük egy Pál nevezetű személy, aki 1660-ban Brandenburgi Katalin özvegy fejedelemasszony tokaji prominense címet viselte. E minőségében 1640. március 29-én adományt nyert Katalin fejedelemasszonytól, megkapta a tokaji telkét, valamint három nagy területű szőlős ültetvényt. Fia János is Tokaj fontos személyiségévé vált, hisz prefektusi tisztséget töltött be az uradalomban. A férfi gyermekei sajnos a 18. században széthordták a terebélyes vagyont és úgy tűnt, akkor elvesz a nemesi vonal gazdagsága és

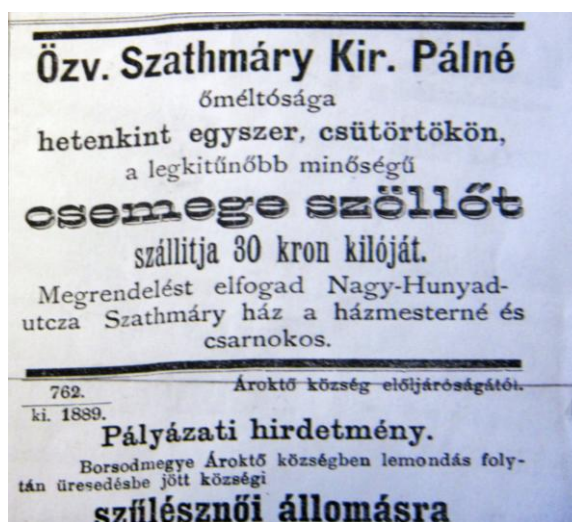
9. A Báji-Patay családfa részlete (Patay Tibor jóvoltából)

tekintélye. Ám János testvére, Sámuel, a Rákóczi-féle szabadságharc leveretést követően, mint consiliarius, azaz tanácsadó figyelemre méltó birtokra tett szert. Sorra szerzett földterületeket és házakat Abaúj, Bereg, Borsod, Máramaros, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa megyékben, ezen kívül a mai Szlovákia területén lévő Szinnán.²⁵ Az 1720-as években a Czeke családtól is tulajdonába került Cekeházán (Abaújszántó) a kastély. A család legismertebb tagjának tartható II. Sámuel (1709-1788), aki Bájon is

²⁵ TÉCSÖI MÓRICZ BÉLA: *A báji Patay család története* (Kézirat), 173-178. o., melyet Patay Tibor juttatott el számomra. A genealógiai kutatásokhoz ld. NAGY IVÁN: *Családtörténeti értesítő címerekkel és leszármazási táblákkal*. Budapest, 1899-1901. Uő: *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. Pest, 1857-1868. 12 kötet. Ld. Patay (báji) család).

élt. A mai megnevezésben 1953-tól már Taktabáj a hivatalos településnév,²⁶ de a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei szomszédos falvak lakói, még híven a régi megnevezéshez, „Báj”-nak hívják. S ebből a helységnévből is adódik az előnévi adományozás, amely az 1729-es évre tehető. A család által építtetett kastély mai nap is, szép állapotban díszíti Taktabájt. A későbbiekben azonban Sámuel máshova tette át székhelyét, és Nyírmada lakójaként vált ismerté, ugyanis ott egy szanszkrit nyelven íródott „A régi indusok bölcselkedése az az: példákkal jó erköltsökre tanító könyvetske” című művet fordított magyarra. Meg kell még említenünk Patay II. Istvánt (1807-1848), aki a 1848-1849-es forradalom vezéregyéniségeként ezredesi posztot töltött be, ma hősiességét egy emléktábla őrzi a sárospataki Általános Iskola falán. Említésre méltó az a tény is, hogy másik leszármazottjuk, nevezetesen IV. József (1797-1868) a helyi hagyomány szerint a gombai kastélyában egy napig őrizte a Szent Koronánkat az 1849-es esztendőben.²⁷

Miután felfedtük a két dinasztia találkozási pontját, az immár kétszintes lakóház további történetét folytatjuk. A házasság ellenére a családi ház alsó szintje terménycsarnokká vált és a Szathmáry család felsőzsolcai kastélykertjében megtermelt növények tárolására, árulására szolgált. Még az 1889-es „Borsod” című újságban is számos hirdetési cikket találhatunk, melyek jelzik a Szathmáry Király Pálné Platthy Ida „nagyasszony” által meghirdetett, rendelhető növények listáját „a miskolci Szathmáry házban”. A csarnok jó helyen volt a vásárlók számára, a

10. 1889-es „Borsod” újsági hirdetési szemelvényei
(BAZ megyei Levéltár)

²⁶ GYALAY MIHÁLY: *Magyar igazgatástörténeti helységnévlexikon*, 1723–1989., 1–2. köt. – Budapest: Egeler Kft., 1997.

²⁷ Gomba község hivatalos honlapja: Kastélyok, kúriák és hírneves lakóik) <http://www.gomba.hu> Letöltés ideje: 2012-12-01

kereskedelem bizonyára kezdetben jól ment, mivel még az 1900-as években is a Hunyadi utcában Vásártér működött a mai Bartók tér helyén.²⁸

Az épület további, bonyolult sorsát még inkább elősegítette 10 évi házasság után, 1892-ben Báji-Patay Gyula 44 évesen történt korai halála, majd 1898-ban Szathmáry Király Pálné elhunyt. A 35 éves özvegyasszonyt, férje elvesztése után anya halála is adakozásra készítette. A terménycsarnok megszűnt. Ettől az időszaktól kezdődött a ház bérleti használatba bocsátása. Már említetten működtettek benne Zeneiskolát 1908-tól 3 éven keresztül, ahonnan 1911 őszén a Deák utca 1. szám alá költözött az iskola. Majd az alsó részen különböző boltok kerültek kialakításra.

2.5. A harmadik építkezési szakasz és az újabb tulajdonos

11. Leszih Andor által adatolt első fotódokumentáció (Forrás: Dobrossy István: Miskolc írásban és képekben I.)

²⁸ DOBROSSY ISTVÁN 1994 i. m.

Az első archív fotókat közlő dokumentáció 1928-ban született Leszih Andor (1880-1963) akkori múzeumigazgató jóvoltából.²⁹ A felvételen jól látszik, hogy a kis kereskedőhelyiségek és boltok még mindig működtek az alsó szinten.

Leszih Andor feljegyzéseiből kiderült, nagy megújulás várt az épületre. Az 1930-as évek végén meg is történik a felújítás, a felső szint megmarad eredeti állapotában, de a földszint teljes átalakuláson megy keresztül. Ami belső tértagolását illeti, a boltok helyén belső helyiségek kerültek kialakításra. Annak ellenére, hogy a homlokzati elemek megváltoztak, maga a ház eredeti arculata nagyrészt változatlan maradt. A boltok ajtai eltűnésre ítéltettek, helyettük dísztelen, egyenes záródású ablakok kerültek kialakításra, melyek arányai hasonlítanak az első emeletiekre. A földszinten a háromszög oromzatú aediculás-nyílások keretdíszzeit pedig eltávolítják, helyettük jellegtelen díszítmények, elnyújtott téglalap mezők kerültek a falra. Mind az alsó szintre kettős ablakok, mind a középrizalit alsó ablakai sötét színű fa kerettel igazodtak a többi nyíláshoz. Ezek a leegyszerűsödött formák jellemezték az épület földszintjét egészen az 1990-es évek elejéig, amíg a legutolsó felújításnak köszönhetően a kivitelezők szinte teljesen visszaállították az eredeti formavilágot, csupán az eredeti boltbejáratok helyett most ablakokat díszítenek az oromzatos szemöldökpárkányok.

12. A Baji-Patay ház 1990-es évekbeli déli homlokzatának alsó része

²⁹ DOBROSSY ISTVÁN 1994 i. m. A műben mellékletként szerepelt. A fotón az egyetlen olvasható részlet az „Illatszertár”, nincs adat, hogy kinek a boltja lehetett.

A felújított kúria fekvésének és helyének, valamint harmonikus külsejének köszönhetően felkeltette a Kis-Hunyadi utcai Szatmári Irgalmas rend vezetőségének érdeklődését. Szükségük volt a közelben lévő épületre. A rend terveihez igazodván 1939-ben megvásárolták a házát, így egyházi tulajdonosok kézre került a Báji-Patay épület. A későbbiekben özv. Báji-Patay Gyuláné Szathmáry Király Annáról annyit lehet tudni, hogy elköltözött Budapestre és ott is halt meg 1944-ben. Miskolc városának elhagyása az özvegyasszony részéről 1908-1909-ben történhetett, mert Lévay József

13. Szathmáry Király Annát ábrázoló fénykép a Lévay hagyatékából (Forrás: Lévay József 2001-es kiadású naplója)

naplójának 1909. április 25-i bejegyzése szerint Báji-Patay Gyuláné már Budapestről írja neki búcsúlevelét. A költő több helyen is említést tesz személyéről, mint egy nemes lelkű asszonyról, aki ingyenes elemi iskolát és árvaházat alapított. Személyiségének varázsát és tetteit még költeménybe is fogalmazta, amit szintén megörökített naplójában 1914-ben.³⁰

A Szatmári Irgalmas nővérek rendjét Hám János szatmári püspök alapította 1842-ben, Gumpendorfbán szerzetesi képzésben részesülő magyar lányok részvételével. A rend anyaegyháza Szatmárnémetiben volt található, innen is kapta a nevét a női szerzetesrend. Miskolcon a közösség 1878-ban tűnt fel. Dr. Samassa József egri érsek (1873-1912) megalapította az itteni rendházukat, hatalmas mértékben gyarapodott a rend tagjainak száma, még úgy is, hogy később, az első világháború után székhelyük a határon túlra került. A városban a nővérek elősegítették a gyermekek oktatását, 1878-tól először népiskolát működtettek 6 osztállyal, majd 1903-tól másodfokú felső

³⁰ *Szentpéteri üres fészek. Lévay József naplója. II. 1908-1917. (Szerk. PORKOLÁB TIBOR). Miskolc 2001,*

leányiskolát, 1907-től polgári leányiskolát, 1927-től 5 évfolyamos tanítóképzőt, 1938-tól pedig már 4 éves liceumot működtettek és vezettek Miskolcon.³¹

14. Képek a Szatmári Irgalmas rend leányiskolának udvaráról - háttérben a Báji-Patay ház északi homlokzata
(A Fráter György Katolikus Gimnázium történeti archívuma)

³¹ FARKAS NIKOLETTA - DAMJÁN ANIKÓ: „A Szatmári Irgalmas Nővérek. Részletek az 1995-ben készült iskolatörténeti pályamunkából.” In: *Évtizedkönyv - A Fráter György Katolikus Gimnázium tízéves fennállása alkalmából*. (Szerk. HERNÁDINÉ GYÖRI ZSUZSANNA) Miskolc, 2003, 12-17.o.

Az intézet a Bükk Zsigmondné Sebes Terézia által adományozott Városháztér 6. számhoz tartozó telken alapult meg, ami napjainkban a Fráter György Katolikus Gimnázium.³² A ház megvásárlásának okát az szolgáltatta, miszerint a hatályban lévő törvény kikötötte, hogy Tanítóképző intézet csak líceummal és internátussal együtt működhetett tovább, s ehhez elengedhetetlen volt egy újabb épület megszerzése. Szmrecsányi Lajos egri érsek (1912-1943) 1938. június 28-án elrendelte a leánylíceum beindítását, ami meg is történt egyházhatósági engedéllyel. Ebben az időben a rend (nemcsak Miskolcon) már 1300 tagszámmal állt fenn. Az internátus igazgatójává Lékó Bélát nevezték ki, házfőnöknék pedig Szabó M. Honóriát.³³

15. A Baji-Patay ház déli homlokzata a 1900-as évek közepéből (Kovács Miklós, Picasa Webalbum)

³² NÉMETH GERGELY: „A Fráter György Katolikus Gimnázium története”. Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére. A 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai. *Publicationes Universitatis Miskolciensis*. Sectio Philosophica. T. XIII. – Fasc. 1. Miskolc 2008, 209. A részletes írásból csak egy mondatot emeltem ki, ami segít megérteni az időbeli, térbeli, történeti kapcsolatot a Hunyadi utca 6. és Városháztér 6. számú házak között.

³³ FARKAS - DAMJÁN uott. 15.

A Báji-Patay Gyuláné tulajdonából internátussá váló egyemeletes kúria értelemszerűen átalakításon ment keresztül, hogy megfelelő lakhatási körülményeket biztosíthasson a lányoknak és a nevelőknek egyaránt. Hat nagyobb terű hálósobát alakítottak ki, két fürdőegységgel. Emellett a lányok megfelelő lakhatási körülményeinek biztosítására konyhát, tálalót, ruhatárat és betegszobát hoztak létre, sőt két tantermet is állandósítottak. Az épület udvara közös volt a líceum-tanítóképző épületével, ami a tanulók számára rendkívül előnyös volt a mindennapokban.³⁴ Az 1900-as évek második feléből származó két felvételen, ahol messziről a Báji-Patay ház északi homlokzata is feltűnik, látható, hogy csupán egy egyszerű fakerítés határolta el a két telket. Az is megfigyelhető, hogy az épület homlokzata szinte megegyezik a mai falfelület kialakításával. Még az erkélyen is ugyanaz a dupla, üveges ajtó jelenik meg, mint anno. Ha az épület északi részén nem is fedezhető fel szembetűnő változás, azért a ház homlokzatáról eltűnt egy jellegzetes jelvény. Valaha még a Szathmáry család címere helyezkedett el a felső szintet koronázó timpanon sormintája felett, a középső tengelyben. Az egykori 1928-as felvételen még látható a nemesi jelvény. Bár pontosan nem mondható meg, mikor is tűnt el, azért következtethetünk, hogy a Szatmári Irgalmas Rend birtokba vételével ért véget a ház nemes birtokos lakóinak időszaka és került levételre a címer.

Már megérezve a közelgő történelmi eseményeket, a pince szintjén ma is működő fürdőhelyiséget hoztak létre a II. világháború előtt, hogy az esetleges támadások idején a lakóknak búvóhelyül szolgáljon ez a szakasz. Ezen helyiség azonban szinte elfeledett, egyedül a MIHŐ gázszolgáltató fűtéstechológiával foglalkozó emberei látogatják ezen ódon részeket, s a régi dolgozókon kívül a kollégium lány lakói alig ismerik a ház e rejtett részeit.

A szatmári nővérek tevékenysége nagy sikert aratott, és folytonos bővítésekre lett volna szükség, például a Tanítóképző Akadémia megszervezéséhez, ám első

³⁴ SKORNYÁKNÉ TÖRÖK MÁRTA - DAMJÁN ANIKÓ: „Iskolatörténet (1878-1993)”. In: *Évtizedkönyv - A Fráter György Katolikus Gimnázium tízéves fennállása alkalmából*. (Szerk. HERNÁDINÉ GYŐRI ZSUZSANNA) Miskolc, 2003, 25-26. Kevés információt tartalmaz a kollégium épületéről az írás, mivel nagyrészt a középiskoláról szól és a ház mellékesen kötődik a Fráter György Katolikus Gimnáziumhoz.

hullámban a II. világháború szabott gátat a terveknek, majd második hullámban az 1948-as államosítás végleg megszüntette a kezdeményezéseket.

2. 6. A ház története a II. világháború után

A rendet feloszlatták, az egyházi tulajdonban lévő iskola és kollégiuma elkobzásra került, egyedül a Zárdakápolna maradt meg eredeti funkciójában. Egy ideig egy másik iskola, a Kossuth Lajos Gimnázium állami kollégiumaként működött az épület. Ez idő tájt, pontosan 1958-tól a földszinten mindkét oldalra, személy- és vagyonbiztonsági okokból is rácsszerkezet került az ablaknyílásokra. A mives vasszerkezet igyekezett korhűen igazodni vonalaival a kúria eklektikus kinézetéhez, valamint a hátsó homlokzat első emeleti keskeny, függő erkélyének vaselemeinek kidolgozásához, amelyek már korábban a ház részét képezték. Ugyanekkor került felhelyezésre a kapubejáró feletti háromágú zászlótartó is.

16. A Baji-Patay ház alsó szintjének vasráccsal védett ablaka (Saját felvétel)

Aztán a Kollégium épülete a tanácsrendszer alatt a Kereskedelmi és Ellátási osztálynak adott otthont és a kollégiumi szobák irodákká alakultak át. Az osztály vezetőjének, Kovács Gábornak az első emeleten volt a szobája a mai „Szent Erzsébetnek” nevezett helyiségben.³⁵ 1982-ben Miskolc városának új általános rendezési terve született. Ennek keretében a Városi Tanács létrehozta a Miskolc-tervet, aminek révén a városnak saját épülettervező hivatala alakulhatott meg. „Miskolci tanácsai tervező kisvállalat” néven itt olyan felmérési munkát végeztek és rehabilitációs

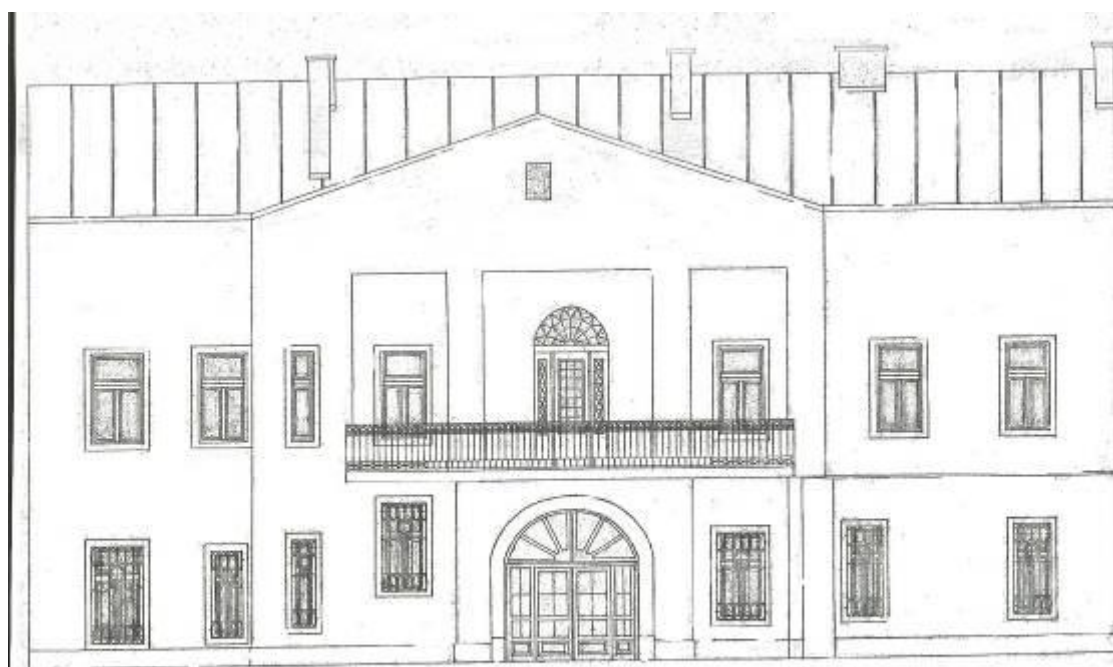
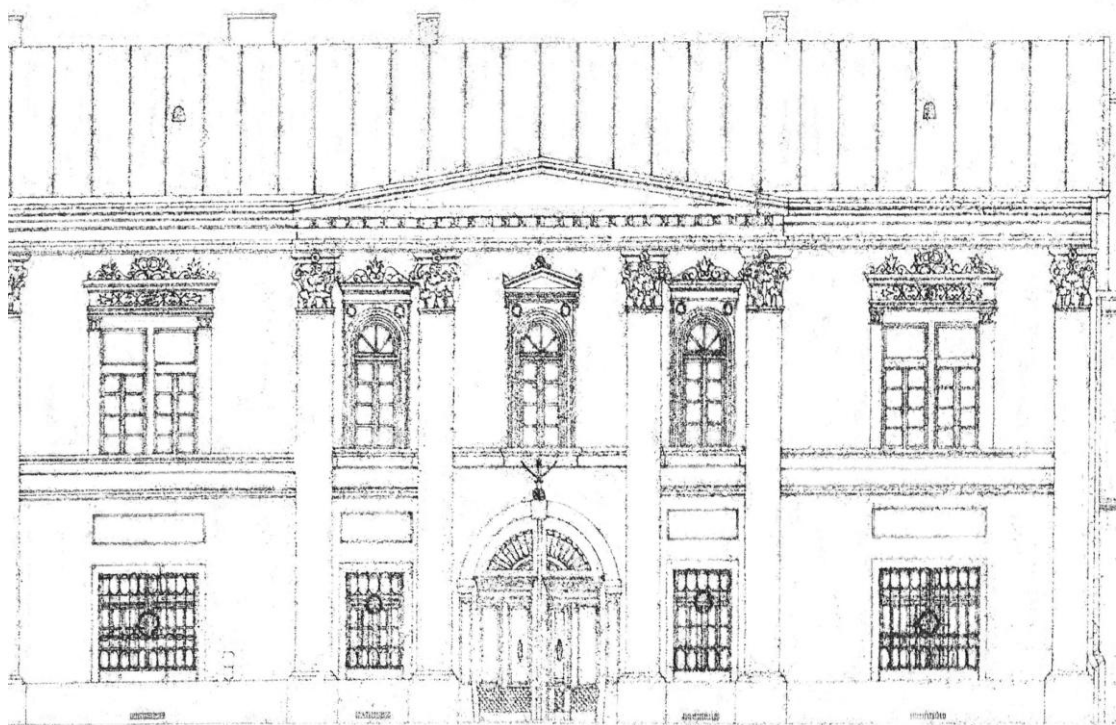
³⁵ Takács Ferencné (kollégiumi igazgatónő 1994-2010) szóbeli közlése alapján

terveket készítettek, melyekkel segítettek Miskolc régi épületeit megmenteni, korszerűsíteni. 1983-tól 1992-ig majdnem 100 dolgozóval felmérték a belvárost és fokozatosan megkezdték a főleg tanácstulajdonban lévő házak felújítását, úgy, hogy a régi értékeiket megőrizték.³⁶

Az ÁRT-nek köszönhetően a Kereskedelmi és Ellátási osztály épületéről 1985-ben tervrajzot készítettek és Krisztik Pál főmérnök vezetésével megkezdődhetett az egykori kúria rehabilitációja. A déli és északi homlokzat is megújításra került, a homlokzatokon átszínezték a falakat. Ekkoriban a falpillérek és díszítőelemek színe eltért a déli homlokzatú falfelület fehér színétől. Békési Ágnes tervrajzán feltűnik, hogy a régi, díszes faajtó még mindig az épület részét képezte.

MISKOLCTERV					tervezési szám:	
MISKOLCI TANÁCSI TERVEZŐ KISVÁLLALAT 3532 Miskolc, Acél u. 17. Tel: 52-290					4225	
MISKOLC Hunyadi u. 6.sz. átalakítás KIVITELI TERV DÉLI HOMLOKZAT					rajzs. nr.	lépték
					E -11	1:100
					dátum	ellenőr
					1985. II.	
rajzoló	szervező	tervező	ir. tervező	oszt. vezető	egyeztető	m ²
Békési Ágnes	M. Fülöp	Krisztik	Pál	Szabó J.		0,196m ²

³⁶ DOBROSSY ISTVÁN: „1984 – a Belváros rehabilitációjának kezdete.” Évtizedről-évtizedre: a XX. Század évfordulós történései (9.). *MiNap Közéleti hetilap*, 2004, I. évf. 25. sz. (aug. 28.), 8. A cikk alapján tömören összefoglaltam a MISKOLCTERV történetét, szerepét. Az újságcikk említést tesz az épületről is: „A szűkös dokumentációból néhány megvalósult létesítményt szükséges kiemelni: Vasgyári Kórház Központi Laboratórium (főtervező: Tamás Imre), Széchenyi u. 107. sz., Rendezvények Háza (főtervező: Ósz István), Miskolc, Hunyadi u. 6. sz. épület felújítása (főtervező: Krisztik Pál), Miskolc, Tanácsház tér 14., átalakítás (főtervező: Szabó József)....”

17. A Baji-Patay ház, déli, ill. északi homlokzat tervrajza, MISKOLCTERV 1985-ös dokumentációja (A Fráter György Katolikus Gimnázium tulajdona)

A rendszerváltást követően az államosított egyházi ingatlanok fokozatosan ismét katolikus tulajdonba kerültek visszaszolgáltatásra. Ennek köszönhető, hogy a Hunyadi utca 6. számú épületében 1992-ben először újra alakulhatott a Fráter György Katolikus Gimnázium elődje, a Miskolci Katolikus Gimnázium és Diákotthon. Az iskola 1992. június 2.-ai alapító okirata így szól pontosan: „A Szatmári Irgalmas Nővérek Rendje a miskolci Mindszenty Egyházközség rendelkezésére bocsátja az Ipari Minisztériummal kötött megállapodás keretében tulajdonba visszkapott, Miskolc, Hunyadi u. 6.sz. alatti ingatlanát gimnázium létesítése céljából.”³⁷ Egy évig ebben az épületben folyt az első osztályok tanítása, a földszinten pedig kollégium működött. Aztán az 1993-1994-es tanévben az iskola oktatási részlege átköltözött a Városháztér 6. szám alatt épületegyüttesbe, ahol a mai napig zajlik a tanítás. A költözés azért bonyolódhatott le ilyen rövid idő alatt, mert a Hunyadi utcára merőleges Városház téri épület, a Fráter György Katolikus Gimnázium előtt is iskolaként működött Hermann Ottó Gimnázium néven. Ettől az évtől már ismét régebbi minőségében, azaz kollégiumként, két szinten működhetett a diákok lakóhelye, Szent Teréz leánykollégium néven, a Fráter György Katolikus Gimnázium tagintézményeként.

A műemlék státuszban álló kollégium az 1997-es nagyszabású iskolai átalakítások, rekonstrukciók és bővítések idején került felújításra, valamint előtte, még 1992-ben a tantermek kialakítására került sor. A M-TEAMPANNON építész Kft. végezte a felelősségteljes munkálatokat mindkét 1990-es évekbeli időszakban. Ez az 1990-es évek elején alakult építészeti iroda Ybl-díjas építészek és fiatalabb

18. A Báji-Patay ház kapubejárója a déli oldalon
(Saját felvétel)

³⁷ Évtizedkönyv „A Fráter György Katolikus Gimnázium tízéves fennállása alkalmából. (Szerk. Hernádiné Győri Zsuzsanna 2003) 4.o. A Miskolci Katolikus Gimnázium és Diákotthon Alapító okirata

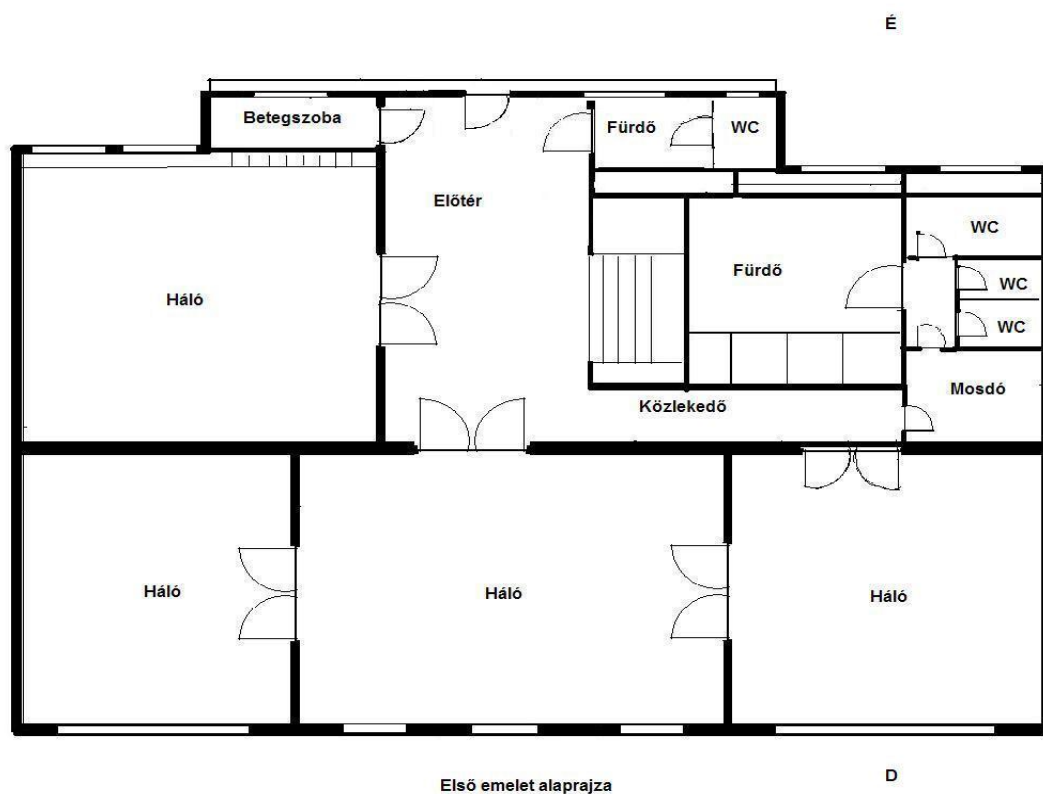
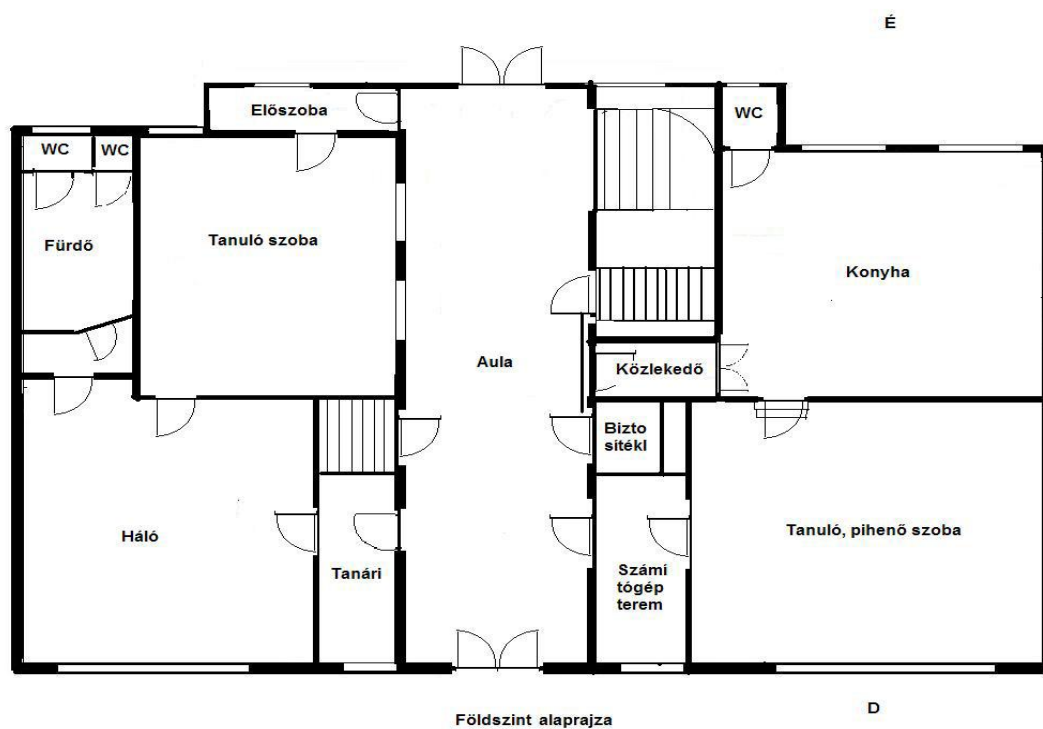
tervezők közös műhelyként szolgált egyaránt.³⁸ A rangos iroda szakterülete főleg a városépítészeti együttesek, középületek iskolai létesítmények tervezése, felújítása, műemlékek és belső tereik megőrzése. A Fráter György Katolikus Gimnázium kitűnő szakemberekre bízta a felújítást és építkezést, mert a cég alapelve az értékállóság, a szerkezeti harmónia, a régmultra visszatekintő forma és egyediség megőrzése.³⁹

1997-ben Kovács György, Golda János, Rudolf Mihály közreműködésével azon túl, hogy elvégezték az évi szükséges javításokat, festéseket és néhol renoválásokat, még a földszinten teljesen új fürdőszobát alakítottak ki három zuhanyzóval, két mellékhelyiséggel és mosakodó blokkal. Az iskola új tornatermet nyert, majd központi elhelyezésű aulát, valamint igényes könyvtártermet is. Az építkezésnél sor került az iskola és Kollégium megrongálódott kapualjainak kicserélése, úgy hogy a műemlék jellegét megőrizték és tiszteletben tartásuk. Ezek a munkálatok 1998-1999 között kerültek kivitelezésre a műemléki szabályoknak megfelelően, így megmaradtak a XIX. századi kőkeretes kosárvú kapuzatok mind a Fráter Gimnázium bejáratánál, mind a Kollégiumnál. A bejárat kapuzárnyakat azonban teljes egészében kicserélték. Ennek köszönhetően az új fakeretes üvegajtók átlátást biztosítanak az aulaként használatos átkötő folyosón. Visszaállították az egykori eredeti homlokzat földszinti oromzatos díszítőelemeit. Valamint az alsó szint ablakait ismét egyszerű fejezetes pilaszterek fogják közre az utolsó nagyobb lélegzetű felújítás óta.

³⁸ M-Teampannon Építészeti Kft. főbb munkái <http://www.teampannon.hu/munkak>; SOTE Oktatási - Kutatási Központ, az Erdélyi Magyar Tudományegyetem Marosvásárhelyi Központi Épület, a Debreceni Egyetem Élettudományi Épület és Könyvtár, a MOM Park lakóépület-együttes, valamint a Magyar Design Központ. Ld. Építészfórum.hu 2011/2012 <http://epiteszforum.hu/m-teampannon-epitesz-es-mernoki-iroda-kft> letöltés ideje: 2012-12-01.

³⁹ KOVÁCS GYÖRGY: „Iskolatörténet: A Fráter György Katolikus Gimnázium építéstörténeti összefoglalója 1997-től napjainkig.” In: *Évtizedkönyv - A Fráter György Katolikus Gimnázium tízéves fennállása alkalmából*. (Szerk. HERNÁDINÉ GYÖRI ZSUZSANNA) Miskolc, 2003, 27-30.

2.7. A Kollégium épülete napjainkban

19. A kollégium alsó és felső szintjének alaprajza (Saját rajz)

1992-ben 15 lakóval indult a Kollégium az alsó szinten. 1994-től 2010-ig először nevelőtanárként, később igazgatónőként Takács Ferencné irányította a kollégiumot, 2010-től nincs külön igazgatója a kollégiumnak, hanem az iskola első embere tölti be a pozíciót. 2011-től az igazgatói posztot a jelenlegi iskolaigazgató tölti be, Lóczi Tamás atya. A 2006-os évtől csupán négy évre koedukálttá vált az intézmény, majd ismét leánykollégiummá minősítették. 2009-től külsős diákok is lakhatnak az impozáns épületben, de a létszám így is nagyon alacsony. 2012-ben a közel 40-50 férőhelyes ház 29 diáknak adott otthont. A 2013-as évtől várhatóan megugrik a létszám, mivel a közelben álló Központi Leánykollégium megszűnik, így több száz lány marad kollégiumi férőhely nélkül. Erre az év végére tervezik a leány kollégium újbóli eltervezett felújítását is. Jómagam a Szent Teréz leánykollégiumban négy évet töltöttem diákként 2006-2010 között.

Jelenlegi térbeosztása szerint az épület összesen nyolc nagyobb méretű szobával rendelkezik, ebből öt hálóterem, kettő pedig tanulóhelyiség. Ezeket három vizesblokk, egy konyha, betegszobával, nevelőtanári helyiség, számítógépterem és aula egészíti ki.

A ház belseje túlzás nélkül eklektikus képet mutat. Mindenesetre a terek, szobák többségét még az egykori súlyos falak határolják és tagolják. A házban elvétele találni csak síkmennyezetet, az újonnan kialakított, már 1990-es évekhez köthető vizesblokkokon kívül a helyiségek boltívesek. A mai betonlépcső helyén valaha csigalépcső vezetett fel az első emeletre. A lépcsőfeljárót az 1990-es évek óta sárgás színű lambéria borítja, amelynek folytatását láthatjuk az emeleti folyosón, valamint az előtérben. Korábban, a Kereskedelmi és Ellátási osztálynál idején a falak színe fehér volt, a felületeket különösképpen nem fedte semmi, viszont a falak színe áthagyományozódott. Főleg a fehér és elvétele a barna színek dominálnak manapság a helyiségekben.

Rögvest a kapubejáraton áthaladva egy egészen könnyed, levegős tér kerül a szemünk elé. A két végét határoló üvegajtó légiessé varázsolja az ajtó-ablak kombinációjával tagolt nehézkes falakat. A padlóburkolat rusztikus téglá, ez egyedülálló az épületben, inkább egy sétálóutcácskát juttat eszünkben, mintsem egy előteret. Egykor ténylegesen utat jelölt a tágas „átkötő” a polgármesteri hivatal

udvarára.⁴⁰ Ez a szakasz egészen 1992-ig dufartként szolgált, majd a kollégium vezetősége úgy vélte, meg kell szüntetniük az átjárót és ki kell alakítaniuk valamely célra ezt az épületrészt. A dongaboltozatokat a mennyezeten finom vonalvezetésű, stukkó keret díszíti. A sok-sok ajtóval szabdalta aularészben a bal oldali falon még két ablaknyílás is helyet kapott, hogy a sötétebb helyiség további fényt nyerjen ez által. Nincs róla feljegyzés vagy képanyag, hogy ez pontosan mikor történt. A már említett

téglapadló burkolat mellett a házban felváltva parkettával és csempével burkolt padlózatokat találhatunk. Egy fürdőblokktól eltekintve mindenütt fehér a csempe.

20. A ház alsó szintjén lévő „tanulószo­ba”
ablaknyílása (Saját felvétel)

Az épület rejtettebb részeibe sétálva észrevehetjük, hogy egyes helyeken olyan vastag a késő barokk falazat és olyan keskenyek ezzel egyidejűleg az ablaknyílások, hogy az már a várépítészet lőrésszerű ablakaira emlékeztet. Így például a földszinti előszoba ablakfülkéinek esetében a fal keresztmetszete körülbelül fél méter.

Általában a földszinti szobákban a falak nem egy síkként futnak, több helyen, főleg az ablakoknál megtörik a falak egyenrangúságát érdekes vájatokkal, és síkképzésekkel. A felső szinten, több helyen találhatunk a sarkokban kialakított hatalmas fülkéket. A fülkék ez esetben nem szobrok elhelyezésére szolgáltak, hanem egykor itt kaptak helyet a kandallók és cserépkályhák. A magas mennyezet és a vastag falak súlyterhelésének csökkentésére a nagyobb termekben a falakba acélrudakat szereltek. Ez azt is elősegíti, hogy a közvetlen közelben futó villamosok által keltett rezgéseket is levezessék az egyszerű szerkezetek. Ehhez hasonló megoldást a külső homlokzaton is felfedezhetünk.

⁴⁰ Lorenza nővér visszaemlékezése alapján, melyet Ádám Istvánné elbeszéléséből hallottam.

A hálósobák 7-14 férőhelyesek. A szobák nemcsak alapterületük szerint mondhatóak nagyoknak, de a korábban említett építéstörténeti okok miatt belmagasságukat tekintve is. Így a régi, fehérre festett fa ajtók mérete az emeleten pedig ehhez a közel három méteres magassághoz igazodik. Az alsó szinten, egyes ajtóknál a műemlékvédelem által védett eredeti réz kilincsek találhatók, melyek a felújítások során gondosan visszakerültek a korhű fa ajtóba. Itt kell megemlítenünk azt is, hogy ezen ajtók, ugyan nem mindenütt, az egykori fehérre festett mívés kovácsoltvas pántokkal vannak odafigatva, amire szintén nagy gondot fordítottak a felújításkor.

21. A ház földszintjén lévő pincelejáró ajtajának kovácsoltvas pántja (Saját felvétel)

22. Aula (Saját felvétel)

23. A felső szint, északi fekvésű hálóterme „Boldog Jolán” szoba (Saját felvétel)

Az egykori kúria belsejében minden egyes helyiségben más-más hangulatot érezhetünk. A boltíves, hatalmas falai között áttérhetünk keskeny folyosókra, vagy éppen újonnan kialakított részekbe, mégis összhangban működik az épület. Néhol felfedezhetjük a korábbi időszakok ajtóinak befalazási nyomai, így például az első emeleten, az északi fekvésű hálóhelyiségben. A jelek szerint a régi, Szatmári Irgalmas nővérek vezette internátus sok férőhelyes szobáinak kialakításához összebontottak, sőt eltüntettek egyes helyiségeket. Manapság ez gondot okoz, a Szent Teréz Kollégiumban szerettek volna kisebb szobákat kialakítani, ám a műemlékvédelmi hatóság szakemberei ezt megtagadták az intézménytől, így megmaradtak a nagy léptékű helyiségek. Az emelet előszobájából kiléphetünk az öntöttvas korláttal ellátott erkélyre is. Egy dupla, félkörívesen záródó, többszörösen tagolt régi ajtó nyílik itt. Az erkélyről nemcsak a polgármesteri hivatal hátsó fala, de a Fráter György Katolikus Gimnázium is látszik. Szemben található a Szathmáry Irgalmas nővérek egykori háza, s balra pedig a korábban már említett Evangélikus templom tornya magasodik.

A jelenlegi berendezés darabjainak túlnyomó többsége a Báji-Patay házban visszafogott. Ma ágyak és szekrények sorakoznak az egykor bizonyára nemesi választékossággal bebútorozott szobákban. Bőrből készült képek és vallásos témájú vásznak csüngnek a falakon. Mindez összességében nagyon eklektikus, de egyben barátságos is. Az épületben lakók általában az itt töltött évek alatt fel sem fogják, hogy milyen értékes és gazdag múltú épület falai között tölthetik diák éveiket.

24. Részletek az épületből - Első emeleti közlekedő folyosó, déli fekvésű jobb oldali szoba fülkéje, lépcsőfeljáró (Saját felvétel)

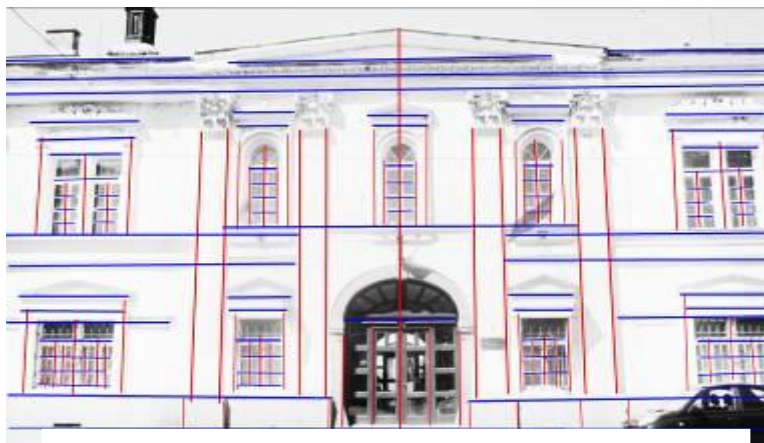
A Báji-Patay kúria jelen külsejét és szerkezetét tekintve még mindig magában hordozza a klasszicizmus tiszta, áttekinthető tér-és formaalakítását. Az egész lakóépület ránézésre is nemes arányokat tükröz, és harmóniájával kiemelkedik a környező, a Hunyadi utcán húzódó házak közül. Az épület mai látványa az utcafronton és az udvari homlokzatnál erőteljesen eltér, mintha két különböző lakóház részeit képeznék a falsíkok. Jól megfigyelhető ránézésre is, hogy a déli homlokzat földszintje és első emelete között nem csak formai jegyekben vannak különbségek, ráadásul a fal színe is jóval törtebb, szürkébb árnyalatot mutat.

A Báji-Patay kúria a járókelők és az erre utazó emberek számára mindennap megpillantható oldala teljesen beleolvad az utca arculatába tört fehér színével, noha az udvari rész erőteljes sárga falszínt hordoz, melynek hatását ablakok körül festett meleg, barnás árnyalatú sávok erősítene.

25 A ház északi homlokzata (Saját felvétel, 2012. szeptember)

Az építmény, ha csak a vízszintes és függőleges vonalakat vesszük figyelembe, rendkívül kiegyensúlyozott. A hosszú falpillérek függőleges törekvését szépen ellensúlyozza a vízszintes párkányok sora, sőt még az szélteben nyújtott, alacsony

26. A ház vízszintes és függőleges tagolása a főbb vonalak kiemelésével (Saiát munka)

magasságú háromszög oromzat elem is ezen okból készülhetett el ilyen formán. Az emelet finoman kidolgozott részletgazdagsága már-már túl kecses vonalakat hordoz a földszint díszítetlen elemeivel szemben. Mindenesetre a pilaszterek, ablakok egyfajta finom ritmust képeznek a falon, de megmarad a szimmetriából is adódó visszafogottság, észszerűség.

Volt, ami eltűnt az épületből, de maga a ház közel kétszáz éve töretlenül áll. Lehet, hogy nem fordítanak rá a jelenben olyan nagy hangsúlyt, mint régen, mert csak a Gimnáziumhoz tartozó épületrész, de önmagában érték marad, akármilyen intézmény részét képezi is. Mára már az ajtó melletti jobb pilaszter felületén díszleg a fényes tábla a névvel: Szent Teréz Leánykollégium, és három zászló lengedezik a kúria előtt mutatván épülete rangját. A ház mai jelentősége pedig abban rejlik, hogy nem vált omladozó rommá, vagy nem tűnt el a föld színéről, hanem sok-sok lány lakóhelyét képezi remélhetőleg még nagyon sokáig. Az épület több jelentős lakóval büszkélkedhet az elmúlt két évszázad távlatában és a sajátos történetek emléke valahogy továbbél a falak között. Aki a Báji-Patay Házban lakott bármennyi időn át is, visszagondolva, érezheti a múlt és a jelen által alakított harmonikus épület varázsát.

27. A ház konyhája, étkezője a földszinten (Saját felvétel)

3. A Báji-Patay ház építészeti párhuzamai. Összegzés

3.1. A cekeházai Báji-Patay kastély

Sok-sok lakóház, kúria maradt ránk a nemesi családok hagyatékából, de egyet különösképpen is kiemelhetünk, mert számtalan közös pont köti a Szathmáry-Patay kúriához. Ugyanis a miskolci kúrián kívül a környéken, Abaújszántón fennmaradt még a Báji Patay Sámuel nevéhez fűződő, ma már romos klasszicista cekeházai kastély is.⁴¹

Eredetileg Báji Patay Gyula örökölte volna, ám ő elcserélte testvérével.⁴² Eleinte a Czekék birtoka volt a terület, majd folyamatos öröklések sora után került a Báji-Patay családhoz. Az egyetlen hiteles dokumentumra támaszkodva tudható, hogy Patay I. Sámuel 1726-os végrendelete említést tett az udvarházról és környező épületegyütteséről. A Patay család közül először ténylegesen III. Sámuel (1772-1819) élte mindennapjait az abaújszántói tulajdonban lévő házban, s az ő nevéhez fűződik az akkor tájt is omladozó épület felújítása. Halálát követően az udvarházat IV. Sámuel (1799-1868) vette át és 1820-1840 között több évtizedes munkának köszönhetően, megépítette a jelenleg látható klasszicista stílusú kastélyt. Nem tudni, hogy az eredeti tömbszerű udvarházból megtartottak-e szakaszokat, bővítették-e, valószínűbb, hogy visszabontás után jött létre az új nemesi lakóépület.

A cekeházai kastély utolsó lakója Báji Patay VII. Sámuel (1884-1966) volt, a II. világháború utáni időszakban tőle kobozták el kárpótlás nélkül az épületet és a környező hatalmas területet.⁴³ Egy ideig a főépületben kollégium működött. Aztán az abaújszántói TSZ sajátította ki az épülettömböt lakásnak, illetve TSZ rakhelyeknek. A rendszer ideje alatt sajnos elmarad a rendszeres gondozás, így a kastély épülete igencsak leromosodott. 1983-ban még a vakolatot is leverték, hogy gátolják vizesedést, ez a probléma a miskolci Báji-Patay háznál is előfordult, de szerencsére inkább külső felületen

⁴¹ KÖH Észak-magyarországi Iroda, Abaújszántó, volt Patay kastély. MTSZ. 1388., hrsz. 1483/1,2 Ld. Borsod-Abaúj-Zemplén megyei műemlékei listája
http://www.miskolc.koh7.hu/02_muemlek/mlek01.html. (Letöltés ideje: 2012. dec. 1.)

⁴² TÉCSŐI MÓRICZ BÉLA i. m. 177.

⁴³ NAGY VERONIKA - SZŐKE BALÁZS: „A cekeházai Patay-kastély.” *Műemlékvédelem* 2007 (51. évf.) 5. sz., 300-309.

jelentkezik a vakolat-leválás és vizesedés nyoma. Az abaújszántói kastély a rendszerváltás után magánkézbe került, majd többszörös tulajdonosváltás zajlott le. A sok tulajdonos közül egyik sem végezte el a szükséges munkálatokat, így végül 2003-ban az önkormányzat vette meg a régi idők Báji Patay kastélyát. Azóta sok tervet álmodtak meg az esztétikus megújulás szellemében: többek között szerepelt tájmúzeum, konferenciaterem, szállások, étterem, illetve a majorsági épületekben turistaszálló kialakítása is. Ám mindezidáig a tervek csak papíron léteznek, az épület pedig műemléki védelem alatt áll.⁴⁴

A klasszicista stílusban épült kastély a korszak művészeti elvárásainak megfelelően szimmetrikus felépítésű. Alapvetően földszintesnek lehet jellemezni a házat, ám a középső tömb még egy szintet kapott. A sarokrizalitokat, valamint az emeletes középrizalitot is a homlokzati oldalakon timpanon zárja. A szélső timpanonok mezejében vasrács-keretes, szegmensíves nyílás van, mely rímel az alatta lévő hármasképpel. Ahogy a miskolci kúriánál is, viszonylag alacsony nyeregtető fedí az épületet. A városi Báji-Patay kúriával ellentétben a cekeházai kastély az északnyugati homlokzaton még megőrizte a családi címet,

28. A cekeházai Báji-Patay kastély utcafronti homlokzata (Saját felvétel)

⁴⁴ Ld. még: <http://www.muemlekem.hu/muemlek?id=2631> Patay kastély Borsod-Abaúj-Zemplén megye azonosító: 2631 törzsszám: 1388 helyrajzi szám: 1483 Műemléki védelem.

amelynek pajzsában hármashalom közepén háromágú koronában könyöklő páncélos jobb kar látszik, amely szívből kinövő háromvirágú rózsaszálat tart.⁴⁵ A felvételeken is feltűnően látszik, hogy az ajtóknak, ablakoknak már csak a nyílásai maradtak meg, az egész épület tetőzetén hatalmas lyukak tátonganak, ami még jobban elősegíti az egykori klasszicista épület pusztulási folyamatát, hisz folyamatos széljárásnak és esőzésnek van kitéve. Pedig valaha a nyeregtető épületet bádoggal fedte, miután egyes források szerint eltűntették a cserepet a tetőzetről. De nemcsak a tetőn találhatók lyukak, belépve a hátsó oldalról rögtön szembe tűnik a pincét és földszintet kettéválasztó padlózat méretes beszakadása. A tönkrement épület nemcsak huzatos és megtépázott, de még ki van téve a sorozatos új rongálóknak is, akik szinte nem hagynak szabad, tiszta falfelületet a belső térben.

Régi felvételekről rekonstruálható az egyik oldalon húzódó hatalmas terasz, valamint a teraszra vezető kétoldali lépcsősor. Ennél az épületnél is megtalálható a középső rész kökonzolokra támaszkodó kovácsoltvas erkélye. A klasszicizmus új anyagként, új elemként alkalmazza az építészetben a különböző öntött vas, illetve kovácsoltvas erkélyeket, rácsokat. Szintén egyező momentum a két Patay rezidencia között, hogy a földszintről csigalépcső vezetett az emeltre. Míg ez, sajnos a miskolci háznál egyáltalán már nem felfedezhető, addig a szántói kastélyban még mai napig áll a keményfából készült keskeny feljáró. Megfigyelhető az is, hogy ennél az építménynél sokkal több a felhasznált faanyag, míg a Szathmáry-Patay kúriánál kevésbé dominált ez az anyag, sőt, eltekintve az ajtó és ablakoktól egyáltalán nem fellelhető. A kastélynál a terasz előtetője egykoron svájci stílusú faragott és fűrészelt fagerendákból készült. Az ablakok elosztásában is találhatunk hasonlóságot, bár a sarokrizalitok ablaktagolása három osztatú, szemben a miskolci kétosztatúsággal. Itt az egyenes záródású ablakok dominálnak, melyekből négy-négy található a rizalitokat összekötő homlokzati szakaszokon. Az ívelt formák nemcsak az oromzati nyílásokban, a szemöldökpárkányok felett fellelhető boltíves mezőkben figyelhetők meg, hanem a timpanonos lezárású tömbök közötti szakaszon is az udvar felől két-két íves kapubeálló található.

⁴⁵ Az épület leírását személyes tapasztalat alapján írtam le, mert 2012 nyarán ellátogattam Abaújszántóra, és kívül-belül megtekintettem a kastélyt.

29, A cekeházai kastély belső része (Saját felvétel)

A belső tér tekintetében már inkább előtérbe kerül egy-egy késő barokk elem, mint például a cselédfolyosón található barokk kori fűtőnyílások kőkeretei. Régen a pincéből oldották meg a fűtési rendszert, amely egy korabeli falfűtési rendszer volt, ahol a legalsó szintről áramlott fel a meleg levegő. Érdekesség, hogy a kastélyon nemcsak a külső színezés nyomai találhatók meg, hanem a belső tér falain is XIX. századi késő barokk klasszicizáló díszítőfestés nyomai sejlenek fel. A falak zömökek, vastagok. A mennyezet magassága itt is eltérő, de inkább alacsonyabb, mint a miskolci háznál. A belső térnél itt is fellelhetők a boltozatos fülkék és elválasztások. Romossága ellenére megmaradtak a szép kidolgozású földszinti dór oszlopok.

3.2. Jánosi Szathmáry Király kúria

A Báji-Patay családon kívül a Szathmáry Király család tulajdonában lévő kúriák és kastélyok is megmaradtak (Hangács, Boldva), ám a legjelentősebb a felvidéki Jánosi (Rimavské Janovce) településen lévő földszintes épület. A Rimaszombati járáshoz tartozó település mindmáig nagymértékben magyarul lakta településnek számít. A Szathmáry Király család 1843-ban indította az építkezést a településen, ahol nem csak

az ő családjuknak, de számos más dinasztiának, mint például a Török és Vályi családnak is épült nemesi kúriája.⁴⁶

A ház szintén klasszicista stílusú. Utcafronti része rendkívül harmonikus, a nemes egyszerűséget követi. Tekintetünk végigfuthat az egyenes záródású ablaksoron. A keretes ablakok felett szemöldökpárkány, a középrizalit felett timpanon díszel. Itt is találhatunk korinthuszi fejezetes pilasztereket, melyek a sarkokon kétoldalt keretezik a ház utcai homlokzatát, ugyanakkor a középrizalitet teljes oszlopok tagolják és hangsúlyozzák. A nyeregtetőt a Báji-Patay kúriával ellentétben cserép fedi.

Az udvari oldal látványa már mozgalmasabb. Az épület hátsó homlokzatához portikusz kapcsolódik. A kiugró oszlopcsarnokot az utcai oldalon lévő korinthuszi oszlopfő falpillérek helyett szimpla dór oszlopok támasztják. A Báji-Patay kúriához hasonlóan itt is előbukkan az ívelt forma. Az oszlopcsarnokon túl három félköríves záródású ajtó vezet a régi, de szépen megőrzött épületbe. A ház magántulajdonban van, a szlovákiai műemlékvédelem alá tartozik, a hazai irodalmi forrásokban elég kevés adatot lehet megtudni róla.

30. A Szathmáry Király kúria Jánosiban

⁴⁶ TÖKÖLY GÁBOR: *Kastélyok, kúriák, udvarházak Gömörben*. I., Somorja 2003,

3.3. Összegzés

A két épülettel való rövid összevetés alapján kitűnik, hogy a miskolci kúria - szerencsés helyzetéből adódóan is,- az építtető, valamint leszármazó családok egyik legszebb családi emléke és Miskolc városának egyik jelentős műemléke.

A ház sajátos építéstörténete arra mutat rá, hogy minden épület sorsa mennyire kötődik építtetői, valamint a város, a tágabb tájegység történetéhez. Az épületek mai használói számára a helytörténeti vonatkozások, a helyi műemlékek, vagy műemlék-jellegű épületek megismerése pedig olyan feladat, amely nem pusztán a múlttal szembeni kötelesség, hanem a személyes élményszerzés, gazdagodás forrása is.